

تحلیل فقهی حقوقی «بیع غرری»

با تأکید بر روش‌های فروش شرکت‌های خودروسازی

www.ketab.ir

سید محمد حیدری خورمیزی

مهدی شوشتری

۱۴۰۰ش

سرشناسه	:	حیدری خورمیزی، سیدمحمد، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	:	تحلیل فقهی حقوقی «بیع غرری» با تأکید بر روش‌های فروش شرکت‌های خودروسازی / سیدمحمد حیدری خورمیزی، مهدی شوشتری.
مشخصات نشر	:	قم: مصباح اندیشه، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۱۷۰ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۹۸۳۱۳-۲-۸ : ۳۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه
موضوع	:	بیع غرری (فقه)
موضوع	:	معاملات (فقه)
موضوع	:	اتومبیل‌ها -- ایران -- خریداری
شناسه افزوده	:	شوشتری، مهدی، ۱۳۶۰ -
رده بندی کنگره	:	B ۱۹۰ / ۱
رده بندی دیویی	:	۲۹۷ / ۳۷۲
شماره کتابخانه ملی	:	۸۳۹۲۹۲۴

تحلیل فقهی حقوقی «بیع غرری» با تأکید بر روش‌های فروش شرکت‌های خودروسازی

مؤلفان: سیدمحمد حیدری خورمیزی؛ مهدی شوشتری

ناشر: مصباح اندیشه / چاپ: احسان / ویراستار: حمیدرضا عنایتی

نوبت چاپ: اول / پاییز ۱۴۰۰

ناظر چاپ: محمدجواد شکارچی / صفحه‌آرا: حسن محسنی

تیراژ: ۵۰۰ نسخه / قیمت: ۳۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۳۱۳-۲-۸

آدرس و تلفن مرکز پخش:

قم، بلوار الغدیر، بعد از دانشگاه قم، مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی (ره)

۰۹۱۲۶۵۲۸۰۲۸

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۱
مقدمه.....	۱۵
اهمیت، ضرورت و مسئله علمی موضوع تحقیق.....	۱۷
فرضیه تحقیق.....	۱۷
روش تحقیق.....	۱۸

بخش اول: تبیین مفهومی «بیع غرری»

فصل اول: مفهوم بیع در لغت و اصطلاح.....	۲۱
۱. معنای لغوی بیع.....	۲۱
۲. معنای بیع در اصطلاح فقها و قانون مدنی.....	۲۴
۲/۱. تعریف شیخ طوسی، علامه حلی، ابن ادریس.....	۲۴
۲/۲. تعریف شهیدین، محقق حلی.....	۲۴
۲/۳. تعریف محقق ثانی (کرکی).....	۲۵
۲/۴. تعریف شیخ انصاری.....	۲۵

۲/۵	تعریف قانون مدنی	۲۵
۳	تحلیل و بررسی تعاریف	۲۶
۱/۳	تعریف اول	۲۶
۲/۳	تعریف دوم	۲۶
۳/۳	تعریف سوم	۲۷
۴/۳	تعریف چهارم	۲۸
۵/۳	تعریف پنجم (قانون مدنی)	۳۰
۶	تعریف برگزیده	۳۱
فصل دوم: واژه‌شناسی «غرر» در لغت و اصطلاح		۳۳
۱	مفهوم غرر و انظر و ازگانی	۳۳
۲	غرر در عرف و اصطلاح فقها	۳۴
۳	رابطه «جهل» با «غرر»	۴۳
۴	رابطه «ریسک» با «غرر»	۴۴
۵	رابطه «تدلیس» با «غرر»	۴۵
۶	رابطه «غبن» با «غرر»	۴۶
۷	رابطه «قمار و گرو بندی» با «غرر»	۴۶
فصل سوم: ارکان و شرایط بیع		۴۹
شروط عوضین در عقد بیع		۴۹
۱	عین بودن	۵۰
۲	معلوم و معین بودن	۵۴
۳	مالیت داشتن عوضین	۵۶
۴	عوضین ملک متبایعین و طلق باشند	۶۲
۵	قدرت بر تسلیم عوضین	۶۴
شرایط عقد		۶۵

۱. صیغه (ایجاب و قبول).....	۶۶
۲. متعاقدان (بایع و مشتری).....	۶۶
۳. عوضین (ثمن و مثنی).....	۶۷
فصل چهارم: معلوم و معین بودن مورد معامله در قانون مدنی.....	۷۵
فصل پنجم: اصل اولی در صحت و فساد معامله.....	۷۹
قول برگزیده.....	۸۱

بخش دوم: حکم «بیع غرری»

مقدمه.....	۸۵
فصل اول: معلومیت ثمن.....	۸۷
۱. اقوال فقها.....	۸۷
۱/۱. محقق حلی، صاحب جوهر، محقق ثانی (کرکی)، شیخ انصاری.....	۸۷
۱/۲. ابن جنید اسکافی.....	۸۸
۱/۳. صاحب حدائق.....	۹۰
ب: ادله فقها.....	۹۰
۱. روایات ناهی بیع غرری.....	۹۰
۲. حکم معاملات غرری دیگر.....	۱۰۰
فصل دوم: علم به مثنی.....	۱۰۳
اقوال فقها و ادله آنها.....	۱۰۳
روایت اول: صحیح حلی از امام صادق (علیه السلام).....	۱۰۴
۱. سند روایت.....	۱۰۵
۲. دلالت روایت.....	۱۰۶
قول برگزیده.....	۱۰۸

۱۰۹.....	روایت دوم: سماعه از امام صادق علیه السلام
۱۰۹.....	۱. سند روایت.....
۱۱۱.....	۲. دلالت روایت.....
۱۱۱.....	روایت سوم: محمد بن حمران از امام صادق علیه السلام
۱۱۲.....	۱. سند روایت.....
۱۱۳.....	۲. دلالت روایت.....
۱۱۳.....	اشکال و پاسخ.....
۱۱۴.....	روایت چهارم: ابی العطار از امام صادق علیه السلام
۱۱۵.....	۱. سند روایت.....
۱۱۵.....	۲. دلالت روایت.....
۱۱۶.....	روایت پنجم: مرسله ابن بکیر از امام صادق (علیه السلام)
۱۱۶.....	۱. سند روایت.....
۱۱۷.....	۲. دلالت روایت.....
۱۱۷.....	روایت ششم: صحیحه حلبی از امام صادق علیه السلام
۱۱۷.....	۳. سند روایت.....
۱۱۸.....	۴. دلالت روایت.....

بخش سوم: مصادیق مستحدثه «بیع غرری»

۱۲۳.....	مقدمه.....
۱۲۵.....	فصل اول: صدق عنوان بیع غرری بر پیش فروش خودرو.....
۱۲۹.....	فصل دوم: غرر شخصی یا نوعی در مصادیق مستحدثه.....
۱۳۲.....	قول برگزیده.....
۱۳۵.....	فصل چهارم: استصناع وسیله نقلیه.....

پیشگفتار

فقه دانش کاشف و مبین شریعت است؛ کاشف حلال و حرام و اعتبارات الهی. حاصل آن قضیه‌هایی است که با کوشش و اجتهاد فقیه از منابع استنباط و مستندهای شرعی استخراج شده‌اند. به عبارت دیگر فقه آئینه شریعتی جامع، جهانی و جاودان است. آئینه شدن فقه برای شریعت در طول تاریخ پرسش‌هایی را در پی داشته است. یکی از پرسش‌های قدیمی این بود که منابع فقه محدود، و مسائل مورد ابتلای بشر، نامحدودند؛ چگونه محدود پاسخ‌گوی مسائل نامحدود است؟ با پیشرفت دانش و طرح مسائل جدید، این پرسش جای خود را به پرسشی دیگر داده است؛ ظرفیت‌های فقه برای پاسخ‌گویی به مسائل نامحدود و نوپیدا چیست؟ چه نیرویی در فقه نهفته است که توان پاسخ‌گویی به مسائل نوپیدا را دارد؟ مسائل نوپدایی که در دنیای معاصر یکی پس از دیگری پا به عرصه ذهن می‌گذارند، و فرایند گذار از سادگی به پیچیدگی و چندلایه بودن را به سرعت می‌پیمایند. در این میان وظیفه مجتهد است که حکم این دست از مسائل را از دید شریعت، کشف و بیان کند؛ به‌ویژه آنکه برخی از مسائل نوپیدا به راحتی مصداق

عموم و اطلاق ادله کهن نیستند. اینجاست که شناسایی ظرفیت‌های پیدا و پنهان فقه موضوعیت پیدا می‌کند، و فصلی مهم را در فلسفه فقه می‌گشاید. ظرفیت‌هایی که اولاً مطابق هنجارهای اجتهاد باشد، ثانیاً به کشف شریعت منتهی شود، و ثالثاً به نظام‌سازی بینجامد.

در توضیح این سه شرط باید گفت دانش فقه در طول تاریخ کهن خویش در سایه سار آموزه‌های وحی و سخنان پیامبران و اوصیا به چارچوب‌ها و ضرورت‌هایی رسیده است که در مجموع هنجارهای اجتهاد را رقم می‌زند. هرگونه پاسخ‌گویی و تحول باید مطابق هنجارهای ضروری اجتهاد صورت گیرد؛ وگرنه با بی‌مهری به میراث گذشتگان و گنج رنج هزاران فقیه نمی‌توان به فقهی پاسخگو دست یافت. پناه بردن به منبع‌واره‌ها برای حل مسائل نوپیدا، و چشم دوختن به کشف شریعت از هر آشخوری جز این میراث نمونه‌ای است از همین کم‌توجهی. اهل سنت به علت فاصله گرفتن از امامان معصوم و رویه‌رو شدن با فقر سند، و درگیری با مسائل حکومتی و اجرایی، و برخورد پی‌درپی با حوادث گوناگون، و همچنین به خاطر ضعف حاکم بر اصول فقه‌شان از جهت مراجعه به اصول، ناچار شدند در استنباط احکام به اموری مراجعه کنند که در نگاه عموم فقیهان شیعه از منابع و اسناد استنباط نیست. این امور در واقع از مقاصد کلی شریعت، یا از حکمت‌های خُرد احکام، یا استحسان (بنا بر برخی تفسیرهای آن) هستند که لباس دلیل پوشیده‌اند، و به عنوان منبع استنباط پذیرفته شده‌اند. حضور مصادری مانند استصلاح (مصالح مرسله و مقاصد شریعت)، قیاس و استحسان در مسیر اجتهاد بسیاری از مذهب‌های اهل سنت، ریشه در همین واقعیت دارد. درحالی‌که آنچه به عنوان سند و مصدر کشف قانون مطرح می‌شود، باید واجد ادله کافی برای

احراز کارایی استقلالی در کشف شریعت باشد. صرف نبود سند معتبر در مورد یک منبع، برای نفی اعتبار آن کافی است. حصر منابع استنباط در قرآن کریم، سنت، عقل و اجماع اندیشه صحیح و مشهور شیعه است.^۱

www.ketab.ir

۱. ر.ک: ابوالقاسم علیدوست، ظرفیت‌های فقه در رویارویی با مسائل دنیای معاصر، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی / سال شانزدهم / شماره ۶۲ / تابستان ۱۳۹۵، صص ۶۲-۶۳.